Psykologiske operasjoner mot statens ledelse

En uutryddelig naivitet og mangel på langsiktig, strategisk tenkning i forsvarspolitiske spørsmål er ett av de mange kjennetegn på velferdstaten Norge. Hva er det som hindrer vår statsledelse i å innrette seg etter realitetene ?

I strategisk sammenheng innebærer psykologiske operasjoner (psyops) planlagte og skjulte operasjoner rettet mot en fremmed stats ledelse og dens beslutningsprosesser. Hensikten er å påvirke motpartens holdninger og handlinger i aktørens favør. Aktøren kan være en fremmed stat eller en fordekt stedfortreder for denne.

Psyops kan benyttes til villedning og desinformasjon og rettes både mot sivile og militære mål. Psyops har vært brukt i alle større politiske konflikter og i åpne kriger i ulikt omfang. Fra russisk side ble det benyttet en massiv kombinasjon av rå propaganda og psyops da krigføringen mot Ukraina var på det mest intense.

Psykologiske operasjoner dreier seg om systematiske og langvarige angrep mot beslutningsprosessene i statens øverste ledelse, kombinert med flere ulike former for press og påvirkning. Ved slike operasjoner kan en motstander (aktør) koble seg inn i statsledelsens informasjonskanaler ved skjulte metoder. Knepet består i å utnytte demokratiets svake sider til eget strategisk formål.

Den mest raffinerte form for psyops er direkte administrasjon av motpartens virkelighetsoppfatning. Til slike operasjoner trenger aktøren effektive *returkanaler* som forteller om reaksjoner og virkninger av de tiltak som er iverksatt. Både åpne og skjulte returkanaler kan benyttes. Dermed kan villedningen tilpasses til det målgruppen ønsker å tro.

Med de databaserte muligheter som finnes i dag bør vi regne med at en motstander har betydelige ressurser for å angripe veldefinerte mål etter en nøye oppsatt plan. Det er viktig å merke seg slike angrep kan bli rettet direkte mot statens øverste ledelse og politikernes generelle forsvarsvilje allerede lenge *før* en militærpolitisk krise er en realitet.

Mental forsvarsberedskap mot psyops

I likhet med andre ferdigheter er selvforsvar mot slik utspekulert form for skjult påvirkning avhengig av fagkunnskaper og realistisk trening. For politikere som bekjenner seg til naiv idealisme i stedet for realisme er det ikke lett å omstille seg til å se den strategiske situasjonen med motstanderens øyne. I et slikt maktspill er det ikke plass for amatører, uansett hvor velmenende og tjenestivrige de er.

En fremtidig krig mot Norge eller et annet NATO-land vil arte seg svært forskjellig fra de kriger vi kjenner fra historien. Det er forlengst slutt på den tiden da stormaktenes diplomater i pertentlige former utvekslet høytidelige noter med krigserklæring.

Vi bør heller ikke regne med at fremtidige kriger vil bli ført i samsvar med konvensjoner om krigens folkerett. Det tidligere krigsbegrepet er blitt snudd opp/ned og erstattet av målrettede tiltak med en rekke forskjellige militære og sivile innsatsfaktorer. *Hyperkrig* er det noen som kaller det.

Massemediene er forlengst blitt selvstendige utenrikspolitiske aktører. For stater som driver offensiv psyops er massemediene derfor en ideell kampplass. Både før og under en krise vil mediene spille en viktig rolle for å informere publikum.

Norske medier kan bidra til å spre korrekt, saklig og rettidig informasjon - eller også spre desinformasjon og ren villedning. Det avhenger av mediene selv. I en tid hvor de kappes om å appellere til fordommer og følelser bør publikum være ekstra kritisk.

Derfor er det ikke tilstrekkelig at mediene driver kildekritikk. Det er også nødvendig at de driver profesjonell analyse og kritisk vurdering av stoffet før publisering.

Mange utenlandske medier gir god og rettidig dekning av russiske militære aktiviteter. Men norske medier har på uforståelig vis klart å fortrenge en rekke dramatiske episoder og truende uttalelser fra russiske toppolitikere og ledende russiske offiserer. Dette har vært påfallende særlig de siste årene. Hva er det som er i ferd med å skje ? *Kanskje det allerede har skjedd noe som vi ikke skal vite om ?*

Fortielser av ubehagelige fakta er også en form for villedning og får en dramatisk virkning når offeret selv medvirker. Det er grunn til å spørre: Hvorfor har psykologiske operasjoner, villedning og desinformasjon forsvunnet fra den offentlige debatt ?

Offeret har mange metoder for å slippe å bli varslet

Demokratier er fredelig innstilt. Mange av dem har en velutviklet evne til selvbedrag. Derfor blir de lett offer for villedning og desinformasjon. I en krisesituasjon vil man vil simpelthen ikke tro at det verste kan skje.

Offeret vil i det lengste unngå å reagere. Man frykter at en overreaksjon vil gjøre vondt verre. Både militære ledere kan være styrt av sangvinske holdninger. Det vil nok gå over ....

Angriperen trenger derfor bare utnytte offerets eksisterende tilbøyelighet til å ville bli villedet. Frykten for å overreagere gjør at den lille nasjonen selvbedt påtar seg ansvaret for ikke å øke den militære og politiske spenningen i området. Slik selvavskrekking kan bl.a. skyldes mangel på mental beredskap.

Når lumske påvirkningskampanjer av denne sorten blir gjennomført av eksperter og rettet mot offerets myndigheter, blir den mentale beredskap satt på alvorlig prøve.

Utgangsposisjonen i fredstid

I Norge er begreper *forsvarsvilje* totalt fraværende i den politiske debatt og i politikernes vokabular. Den fremherskende innstilling er at hvis vi bare signaliserer vår gode fredsvilje høyt og tydelig, vil ingen finne på å angripe oss militært.

Når så ingen har truet oss direkte hittil, tror vi at det er vi selv som er den direkte årsak til den herskende freden. Som potensielt offer mangler Norge mental beredskap mot slik idyllisk oppfatning.

Det vi trenger er et sterkt militært forsvar og en politisk og militær beredskap som har tilstrekkelig avskrekkende virkning på en potensiell angriper. Forutsetningen for dette er at det eksisterer en tydelig og artikulert forsvarsvilje både blant politikerne og i folket.

Handlingslammelse i en krisesituasjon er en tilstand hvor et organ på grunn av psykologiske forhold som frykt og kaos er satt ut av spill. Frykt og kaos er gjensidig selvforsterkende faktorer. Da vil det være tale om mangel på handlingsalternativer.

Vi vil være lamslått fordi vi ikke har militære virkemidler. Rent konkret koker dette ned til hvilke initiativ de største partienes stortingsgrupper *burde ha tatt* for å styrke forsvaret. Når krisen er der, er det 6 - 8 år for sent.

Tiden er en ressurs

Det kan komme en dag da Norges ledelse havner i en krisesituasjon og oppdager at det de mest av alt mangler er *tid*. Den enkle løsningen på dette problemet er realistiske forberedelser. Dette innebærer både mental beredskap og militær beredskap.

I et strategisk spill hvor motstanderen tar initiativet og bruker hvite brikker, er forsvareren dømt til å ligge ett trekk etter. Vi skjønner lett resultatet av improvisasjoner i en panikksituasjon.

Poenget er bare at toppskiktet i staten må innarbeide mental beredskap for å kunne mestre en krise. Her er Utenriksdepartementet og Forsvaret mest utsatt.

Unnaluring ved å be om mer forskning

Ropet om mer forskning er et velkjent politisk knep som benyttes når de ansvarlige ønsker å skyve et problem fra seg. En annen forklaring er ganske enkelt at politiske myndigheter i møte med ukjente problemer kan lammes av kunnskapsmangel, beslutningsvegring og virkelighetsflukt. På området psyops finnes det allerede en overflod av erfaring og innsikt.

Unnaluring ved delegering

Fordi temaet psykologisk forsvarsberedskap både er krevende og viktig bør det ikke delegeres til personell uten reelle forutsetninger for oppgaven. I såfall kan det lett gli ut av toppledernes synsfeltet i en travel hverdag.

Tankeløs delegering av oppgaven kan svekke den mentale årvåkenhet som ledere med overordnet ansvar bør ha. Ved ubenksom og forhastet delegering kan slike viktige oppgaver havne i miljøer som både er uskikket og umotivert for oppgaven.

Hvem bør ta seg av oppgaven som er skissert her ?
Psykologisk forsvarsberedskap bør inngå som et obligatorisk emne ved all utdanning i Utenriksdepartementet og i Forsvaret. Bare når slik virksomhet drives permanent og i faste former kan slike forsvartiltak bli effektive.

En ting er sikkert: På grunn av sakens subtile og uvanlige karakter er dette ikke noe som passer for ignoranter eller grovsmeder. De vil lett kunne gjøre mer skade enn gavn. Det kreves både intelligens, kreativitet og spesialkunnskaper til analyse og mottiltak.

Vi bør med andre ord ikke opptre som ludospillere når motstanderen hele tiden spiller sjakk mot oss. Det er neppe nødvendig å nevne at psykologisk forsvarsberedskap i seg selv er et aktuelt mål for fremmed etterretningstjeneste.

Motargumenter som fornekter realitetene
Manglende forståelse av problemet kan gi grobunn for uholdbare motargumenter mot den nye trusselen. Fraser og klisjéargumenter vil sprette opp som løvetann om våren:

- Den kalde krigen er forlengst over.
- Vi må ikke bli paranoide.
- Vi skal tro vel om vår neste og ta alt i beste mening. Det står i Skriften.
- Vi bør opptre åpent og tillitsfullt for å sikre et godt naboskap.
- Slik virksomhet er det bare stormaktene som driver. Derfor passer det ikke for Norge.
- osv. osv.

Slik kan rotfestede illusjoner uttrykkes.

Norges opptreden i internasjonal forsvarspolitikk kan best sammenlignes med lammet som ville lære ulven å bli snill. Selv om vi egentlig ikke tror det nytter, vil vi så gjerne vise verden at vi iallfall prøver.

Forsvar mot psykologiske operasjoner er ikke bare et rent militærteoretisk studium. Det dreier seg kort og godt om beredskap mot påvirkning fra uforutsigbare bøllenasjoner.

* * *